

Αναδιφώντας το χθες (162)

Παγκόσμια Ημέρα γυναικών: μερικές πραγματικά σπουδαίες Ρεθεμνιώτισσες

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Παγκόσμια Ημέρα Γυναικών η προσεχής Δευτέρα 8 Μαρτίου και η στήλη αυτή δεν θα μπορούσε να μείνει αμέτοχη, όπως άλλωστε και το έκανε πέρυσι, με δύο αφιερώματα. Το ίδιο θα κάνει ο συντάκτης της κι εφέτος, αφού μάλιστα το γυναικείο φύλο εξακολουθεί να παραμένει αφανές στα δημόσια πράγματα του τόπου, παρότι του έχει προσφέρει μερικές από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες του. Αυτό ακριβώς το γεγονός αλλά παράλληλα και πρόβλημα

είχα ν' αντιμετωπίσω όταν έγραφα το βιβλίο «Ιστορικός περίπατος στο Ρέθυμνο των σπουδαιών γυναικών». Με ποια κριτήρια θα τις επέλεγα;

Σε προσωπικό βέβαια επίπεδο τέτοιο πρόβλημα δεν υπάρχει για κανέναν μας. Αν με ρωτήσει κάποιος θα του απαντήσω χωρίς δισταγμό ότι οι σημαντικότερες για μένα γυναίκες είναι η μητέρα μου Αργυρή Ψιμικού, η αδελφή μου Ελένη, η γυναίκα μου Αλκμήνη Μαλαγάρη, η δασκάλα της ζωής μου Καλλιόπη Σαριδάκη, η κόρη μου Νεφέλη και -όπως προσφάτως- η εγγονή μου. Θα μπορούσα επίσης να πρόσθετα την Ελευθερία Λαμπάκη, που τα χέρια της με τράβηξαν στον κόσμο από τη μητέρα της μάνας μου. Αυτό ισχύει για τον καθένα μας, νομίζω, με την προσθήκη σε μερικούς των γιαιγιάδων, εφόσον εκείνες είχαν παίξει σημαντικό ρόλο στην ανατροφή τους.

Όταν όμως έχεις να διαλέξεις εκατό γυναίκες ως τις σπουδαιότερες του τόπου, τότε τα πράγματα αλλάζουν. Η ευκολία μετατρέπεται σε δυστοκία και κινδυνεύεις -όσο αυστηρά κριτήρια και να θέσεις- να κατηγορηθείς για μεροληψία. Προσωπικά τα κριτήρια επιλογής μου ήταν τα επιτεύγματά τους στους εθνικούς αγώνες, στην εργασία, στις σπουδές, στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων του φύλου τους, στην ενασχόληση με τα κοινά, στον αθλητισμό, στην επιχειρηματικότητα, σε ευεργεσίες, στην αντίσταση, στην κοινωνική προσφορά, στην εκπαίδευση νέων γενιών και στις τέχνες και τα γράμματα.

Από τις επιλεγμένες εκατό γυναίκες για το βιβλίο, σε παλιότερες «Αναδιφώσεις» (υπ. αριθμ. 129 και 130) είχα αναφερθεί σε μια εικοσάδα: **Anna και Maria Muazzo, Άννα Βλαστού, Μοναχές Παναγίας Μεσαμπελίτισσας, Ευμενία Βεργίτη, Φατουμέ** κόρη Μαχμούτ, **Σύζυγος Σελήμ Μπέη, Χαρίκλεια Δασκαλάκη** (εικόνα), **Αντιλέ Σελιανάκη, Νουριγιέ Κάντζου, Υπατία Μοάτσου, Ιουλίτσα Πετυχάκη, Φερενίκη Βαλαρή, Καλλιόπη Γιουλούντα, Φλωρεντίνη Σκουλούδη-Καλούτση, Σογομέ Γκουλμπεκιάν, Ειρήνη Σκουλούδη, Μαρία Χουρδάκη, Μαρία Χατζηδάκη-Τσιφμονάκη, Λιλή Στεφανάκη-Αντωνιάδου.** Σήμερα και την επόμενη Παρασκευή θα συνεχίσουμε τις τιμητικές αυτές αναφορές. Τιμητικές όχι γι' αυτές, αλλά για τον τόπο στον οποίο γεννήθηκαν ή δραστηριοποιήθηκαν.

Η **Καλλιρόη Σιγανού-Παρρέν** (1861-1940) υπήρξε η πιο δραστήρια εκπρόσωπος του γυναικείου κινήματος στην Ελλάδα και η διαπρεπέστερη Ρεθεμνιώτισσα όλων των εποχών, μετά ασφαλώς από την -δύο φορές- Βαλιδέ Σουλτάνα Ευμενία Βεργίτη. Προσφυγοπούλα της Μεγάλης Κρητικής Επανάστασης, σπούδασε στο Αρσάκειο και υπηρέτησε στην Οδησό ως διευθύντρια Παρθεναγωγείου. Από το 1887 μέχρι το 1918 κυκλοφορούσε την εβδομαδιαία «Εφημερίδα των Κυριών» και εξέδωσε δέκα βιβλία. Το 1911 ίδρυσε το «Λύκειον των Ελληνίδων», με δεκάδες παραρτήματα στην Ελλάδα και στον παροικιακό ελληνισμό, όπως βέβαια και στο Ρέθυμνο.

Η **Λέλα Καραπατάκη-Κούνουπα**, Χανιώτισσα στην καταγωγή, ήταν Αρσκειάδα κι έζησε στο Ρέθυμνο μετά τον γάμο της με τον Ιωάννη Κούνουπα, το 1917. Είχε έντονες κοινωνικές ευαισθησίες, γι' αυτό κι εντάχθηκε στον Σύλλογο Κυριών Ρεθύμνης, τον οποίο ουσιαστικά διηύθυνε για μια εικοσαετία. Πρωτοστάτησε στην περίθαλψη των προσφύγων της Μικρασίας, ιδρύοντας σχετική Επιτροπή, ενώ, μετά από πολλά ταξίδια στην Αθήνα και πιέσεις, κατάφερε το 1930 να ιδρυθεί στο Ρέθυμνο παράρτημα του Πατριωτικού Ιδρύματος.

Η **Esther Lovejoy** (1867-1969) ήταν Αμερικανίδα γιατρός, πρωτοπόρος της δημόσιας υγείας, αγωνίστρια της δημοκρατίας και υποψήφια για το Κογκρέσο. Υπήρξε εκ των ιδρυτριών της Διεθνούς Ένωσης Γυναικών Πατρών (MWWA) το 1915 και εκλέχτηκε ως πρόεδρος της το 1919. Ίδρυσε στην Ελλάδα τα «Νοσοκομεία Αμερικανίδων Γυναικών» για την περίθαλψη των Μικρασιατών προσφύγων. Στο Ρέθυμνο ίδρυσε και χρηματοδότησε ίδρυμα στο Δημοτικό Νοσοκομείο (σήμερα Σχολή Αστυνομίας), γι' αυτό και ο δήμαρχος Μενέλαος Παπαδάκης έδωσε το όνομά της στον δρόμο που οδηγούσε σ' αυτό και της επέδωσε το κλειδί της πόλης.

Τήνιο αυτό υπηρέτησαν και εκπαιδεύτηκαν στην πράξη αρκετές από τις αδιόριστες στη δημόσια εκπαίδευση δασκάλες και νηπιαγωγούς της εποχής.

Η **Αμαλία Μανουσάκη-Ζαννιδάκη** (1878-1947) από την Πηγή έφυγε προσφυγοπούλα στην Αθήνα, όπου σπούδασε δασκάλα στο Αρσάκειο και στη συνέχεια Νηπιαγωγική. Επί ρωσικής κατοχής το 1899 ίδρυσε στο Ρέθυμνο νηπιαγωγείο της φρεμπελιανής μεθόδου. Το 1906 προσέθεσε πλήρες δημοτικό σχολείο, η ζωή του οποίου έληξε το 1964. Ήταν το μόνο ρεθεμνιώτικο σχολείο της εποχής του στο οποίο απαγορεύονταν οι σωματικές τιμωρίες. Στο εκπαιδευτικό αυτό ίδρυμα οι σωματικές τιμωρίες, στο εκπαιδευτικό αυτό ίδρυμα απαγορεύονταν οι σωματικές τιμωρίες.

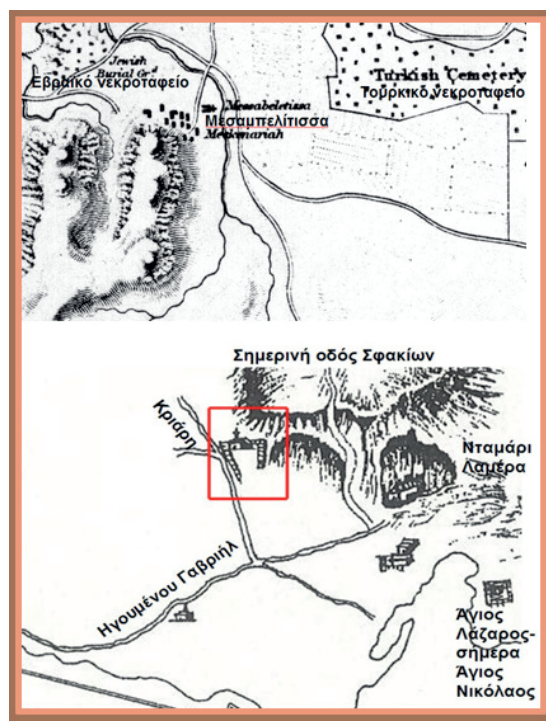

Η **Ειρήνη Μπιρλιράκη** (φωτογραφία) και η **Μαρία Μουδριανάκη** υπήρξαν οι πρωτοπόρες στην οργάνωση της διδασκαλίας επί Γερμανοκρατορίας στις 22-3-1944 των κοριτσιών του Γυμνασίου Θηλέων μπροστά στη Νομαρχία, μαζί με αγόρια από το Γυμνάσιο Αρρένων, με αίτημα τη διοργάνωση συσσιτίου στα σχολεία. Δε δίστασαν να επιδώσουν σχετικό ψήφισμα στον τότε Νομάρχη, μέχρι που η αστυνομία διέλυσε τη συγκέντρωσή τους. Σ' αντίθεση με τα αγόρια, που δεν είχαν βαριές συνέπειες, αρκετές από τις κοπέλες φυλακίστηκαν και μερικές βασανίστηκαν, ενώ όλες αποβλήθηκαν από το Γυμνάσιο, για ανάλογο με τον βαθμό συμμετοχής τους ημέρες. Απέδειξαν έτσι ότι η αντίσταση στους κατακτητές ήταν και γένους θηλυκού, έστω και αν αργότερα κάποιοι άνδρες προσπάθησαν να σφετεριστούν τον αγώνα τους.

Πίσω από κάθε σπουδαίο άνδρα κρύβεται μια εξίσου σπουδαία ή και σπουδαιότερη γυναίκα. Πίσω από τον επιφανή Ρεθύμνιο οραματιστή Πολύβιο Τσάκωνα (Εφημερίς των Συζητήσεων, Πνευματική Εστία, Βιβλιοθήκη, Ναυτικός Όμιλος κ.ά.) κρυβόταν η **Αθηνά Πρεβελάκη-Τσάκωνα** (1904-1991). Ήταν δυναμική γυναίκα, έχοντας σπουδάσει στη Σχολή Καλογραγιών στα Χανιά και παίρνοντας την πρωτοβουλία να παραδίει μαθήματα Γαλλικών στο Παλλάδιο Λύκειο και κατ' οίκον. Κι αυτό, προκειμένου να συμπληρώνει το οικογενειακό εισόδημα, στις περιόδους που ο σύζυγός της βρισκόταν υπό δίωξη, ως ακραιφνής Βενιζελικός, ή ήταν αφοσιωμένος στα κοινά.

Επαλήθευση I

Έχω γράψει επανειλημμένα -και ίσως είναι κουραστικός- για τις μοναχές της Παναγίας Μεσαμπελίτισσας, οι οποίες κατά τον Κρητικό Πόλεμο το 1646 προτίμησαν να πέσουν από τον λόφο του Τιμίου Σταυρού από το να έρθουν στα χέρια των επελαυνόντων Οθωμανών. Μάλιστα έχω περιγράψει το κτηριακό συγκρότημα του μοναστηριού, με 15 κελιά, όπως το εντόπισα στις βενετσιάνικες ριάντες, αλλά και τους γύρω δρόμους, που, όσο και να μας φαίνεται σήμερα περίεργο, είχαν διανοιχτεί από εκείνη τη μακρινή εποχή. Στην πρόσφατη ανασκαφή στο εσωτερικό του νεκροταφειακού ναού ήρθε επιτέλους η επιβεβαίωση.

Επαλήθευση II

Θέλω να πιστεύω ότι οι τάφοι που ανασκαφθηκαν στο δάπεδο, με το περιεχόμενό τους, θα παραμείνουν ορατοί με τη χρήση διαφανούς υλικού, όπως έχει συμβεί σε πολλές παρόμοιες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στον Άγιο Ρόκο στα Χανιά. Κι ότι ο συμπαθής αρχαιολόγος, που δεν ανέφερε στη βιβλιογραφία του την ταύτιση που είχα κάνει στο βιβλίο «370 μνημειακά κενά» το 2014 και στις εφημερίδες στις 9-3-2015 του καθολικού της μονής της Αγίας Μαγδαληνής των Δομινικανών στην οδό Σουλίου, δεν θα ξανακάνει το ίδιο λάθος. Άγνοια ή αγνόηση βιβλιογραφίας, όταν μάλιστα αυτή είναι ελάχιστη, δεν επιτρέπεται.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031